

## DARKNET VA ONLAYN QORA BOZORLARNI MONITORING QILISH USULLARI

**Nasritdinov Azizxon Anvarovich\***

O'zR IIV Akademiyasi o'qituvchisi

**Komilov Bunyodbek Kozimjon o'g'li**

Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi 3-o'quv kursi kursanti

**Annotatsiya** Ushbu maqolada darknet va onlayn qora bozorlarning afzalliklari va xavflari, shuningdek, ularni monitoring qilish va nazorat qilish usullari tahlil qilinadi. Darknet — maxfiylik va anonimlikni ta'minlovchi internet maydoni bo'lib, noqonuniy savdo, xususan giyohvand vositalar va psixotrop moddalarning aylanmasi uchun keng foydalaniladi. Maqolada zamonaviy axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, raqamli kuzatuv tizimlari va blockchain tahlili yordamida ushbu tarmoqlardagi noqonuniy faoliyatlarni aniqlashning samarali usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, qonunchilik va xalqaro hamkorlikning ahamiyati ham yoritiladi. Maqola xavfsizlik organlari va mutaxassislarga raqamli jinoyatlarga qarshi kurashda yo'l-yo'riq ko'rsatadi.

**Kalit so'zlar:** Sun'iy intellekt, kiberjinoyatchilik, firibgarlik, tibbiy ta'sir, blokche, Onlayn jinoyatchilik, huquqiy tartibga solish, kiberjinoyatlar, jismoniy muammolar, Internet-kompaniyalar, GDPR, OECD, UNESCO.

**Annotation** This article analyzes the advantages and risks of the darknet and online black markets, as well as methods for monitoring and controlling them. The darknet is a concealed internet segment that provides privacy and anonymity, making it a favorable arena for illicit trade, particularly in narcotic and psychotropic substances. The article examines effective approaches to detecting illicit activities on these networks using modern information technologies, artificial intelligence, digital surveillance systems, and blockchain analysis. It also highlights the importance of legislation and international cooperation. The paper offers guidance for security agencies and specialists engaged in combating digital crime.

---

\* O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi o'qituvchisi. [azizxonnasritdinov1989@gmail.com](mailto:azizxonnasritdinov1989@gmail.com)

**Keywords:** Artificial intelligence, cybercrime, fraud, medical impact, blockchain, online crime, legal regulation, cybercrime, physical problems, Internet companies, GDPR, OECD, UNESCO.

So'nggi yillarda axborotlashtirish jarayonining jadal rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning keng tatbiqi ijtimoiy hayotning barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, internetning kengayishi va raqamli maydonlarning murakkablashuvi yangi xavf-xatarlarni — jumladan darknet va onlayn qora bozorlar orqali giyohvand vositalar va psixotrop moddalar noqonuniy aylanmasini — vujudga keltirdi. Axborotlashtirishning imkoniyatlari jinoyatchilikni aniqlash va oldini olish uchun samarali texnologik vositalarni taqdim etsa-da, bu sohadagi jarayonlarni me'yoriy jihatdan tartibga solish ham muhim shartga aylangan.

Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili raqamli kuzatuv, avtomatlashtirilgan profilaktika va tranzaktsiyalar monitoringi kabi vositalarni taklif etadi; biroq bu texnologiyalarni qonuniy va axloqiy asosda qo'llash uchun aniq me'yoriy hujjatlar zarur. Shu ma'noda milliy qonunchilikda odatda quyidagi turdagi hujjatlar muhim o'rin tutadi: shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylikni ta'minlashga doir qonunlar, kiberxavfsizlik bo'yicha normativlar, jinoyat kodeksiga kiritiladigan raqamli jinoyatchilikka oid modifikatsiyalar hamda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarni tartibga soluvchi strategiya va me'yoriy hujjatlar. Xalqaro tajriba va normativ bazada esa Xalqaro tashkilotlarning ko'rsatmalari muhim rol o'ynaydi — masalan, GDPR (Yevropa Ittifoqi ma'lumotlarni himoya qilish talablari), OECD tomonidan ilgari surilgan AI tamoyillari, UNESCOning sun'iy intellekt bo'yicha tavsiyalari va raqamli texnologiyalarni tartibga solishga qaratilgan boshqa xalqaro tashabbuslar. Bular:

#### **Texnologik salohiyatni oshirish:**

Maxsus sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish algoritmlari ishlab chiqish va ularni monitoring tizimlariga integratsiya qilish.

Katta ma'lumotlar (big data) tahlili bo'yicha mutaxassislar tayyorlash va operativ guruhlarini bu borada doimiy o'qitish.

Blockchain va kriptovalyuta tranzaksiyalarini tahlil qiluvchi yangi vositalarni joriy etish.

#### **Qonunchilik va normativ bazani mustahkamlash:**

Sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarni tartibga soluvchi yangi qonun va normativ hujjatlarni ishlab chiqish.

Shaxsiy ma'lumotlar himoyasi va kiberxavfsizlik sohasida xalqaro standartlarga muvofiq chora-tadbirlar qabul qilish.

Onlayn jinoyatchilikni aniqlash va tergov qilish uchun maxsus huquqiy mexanizmlar va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

#### **Xalqaro hamkorlikni kengaytirish:**

Turli davlatlarning huquqni muhofaza qiluvchi organlari o'rtasida tezkor ma'lumot almashinuvi va qo'shma operatsiyalarni tashkil etish.

Interpol, Europol va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni mustahkamlash.

Raqamli jinoyatchilikka qarshi kurashda xalqaro me'yorlar va kelishuvlarni joriy etish.

#### **Ochiq hamkorlik va xususiy sektor bilan integratsiya:**

Internet-kompaniyalar, ijtimoiy tarmoqlar va kriptovalyuta birjalari bilan hamkorlikni rivojlantirish.

Noqonuniy savdoni oldini olish uchun onlayn platformalarda avtomatik monitoring va tezkor xabar berish tizimlarini yaratish.

#### **Profilaktika va ta'lim:**

Yoshlar va ularning ota-onalariga axborot texnologiyalari, onlayn xavfsizlik va raqamli savodxonlik bo'yicha keng qamrovli ta'lim dasturlarini yo'lga qo'yish.

Ijtimoiy reklama va ma'lumotnoma kampaniyalarini kuchaytirish orqali giyohvandlikning zararli oqibatlari haqida keng jamoatchilikni xabardor qilish.

#### **Etika va inson nazorati:**

Sun'iy intellekt tizimlarida inson nazorati mexanizmlarini joriy etish va avtomatlashtirilgan qarorlar qabul qilish jarayonida shaffoflikni ta'minlash.

AI texnologiyalarining nojo'ya ta'sirlarini oldini olish uchun etika qo'mitalari va monitoring tashkilotlarini shakllantirish.

Darknet va onlayn qora bozorlarni monitoring qilish va ularga qarshi kurashishda texnik vositalar bilan bir qatorda qonunchilikni zamonaviy holatga moslashtirish, shaxsiy ma'lumotlar hamda fuqarolarning huquqlarini himoya qilish mezonlariga rioya qilish, shuningdek mamlakatlararo axborot almashinuvi va xalqaro hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola darknet faoliyatini aniqlash va oldini olish bo'yicha axborotlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarining amaliy qo'llanilishi hamda ularni me'yoriy jihatdan tartibga solish bo'yicha mavjud yondashuvlarni tahlil qiladi.

Jinoyat sodir etilishiga imkon bergan sabab va shart-sharoitlar ob'ektiv va muqarrar ravishda jinoyatning sodir etilishiga olib keladigan, huquqiy ahamiyatga ega bo'lgan hodisalar majmuidir<sup>1</sup>

So'nggi yillarda axborotlashtirish jarayonining jadal rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning keng tatbiqi ijtimoiy hayotning barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, internetning kengayishi va raqamli maydonlarning murakkablashuvi yangi xavf-xatarlarni — jumladan darknet va onlayn qora bozorlar orqali giyohvand vositalar va psixotrop moddalar noqonuniy aylanmasini — vujudga keltirdi. Axborotlashtirishning imkoniyatlari jinoyatchilikni aniqlash va oldini olish uchun samarali texnologik vositalarni taqdim etsa-da, bu sohadagi jarayonlarni me'yoriy jihatdan tartibga solish ham muhim shartga aylangan.

Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili raqamli kuzatuv, avtomatlashtirilgan profilaktika va tranzaksiyalar monitoringi kabi vositalarni taklif etadi; biroq bu texnologiyalarni qonuniy va axloqiy asosda qo'llash uchun aniq me'yoriy hujjatlar

<sup>1</sup> Nasritdinov Azizxon Anvarovich "Jinoyat sababi va uni sodir etilishiga imkon bergan shart-sharoitlarning nazariy-huquqiy tahlili", JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, Volume-67\_Issue-5\_December-2024 <https://scientific-jl.org/index.php/new>

zarur. Shu ma'noda milliy qonunchilikda odatda quyidagi turdagi hujjatlar muhim o'rin tutadi: shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylikni ta'minlashga doir qonunlar, kiberxavfsizlik bo'yicha normativlar, jinoyat kodeksiga kiritiladigan raqamli jinoyatchilikka oid modifikatsiyalar hamda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarni tartibga soluvchi strategiya va me'yoriy hujjatlar. Xalqaro tajriba va normativ bazada esa Xalqaro tashkilotlarning ko'rsatmalari muhim rol o'ynaydi — masalan, GDPR (Yevropa Ittifoqi ma'lumotlarni himoya qilish talablari), OECD tomonidan ilgari surilgan AI tamoyillari, UNESCOning sun'iy intellekt bo'yicha tavsiyalari va raqamli texnologiyalarni tartibga solishga qaratilgan boshqa xalqaro tashabbuslar.

Darknet va onlayn qora bozorlarni monitoring qilish va ularga qarshi kurashishda texnik vositalar bilan bir qatorda qonunchilikni zamonaviy holatga moslashtirish, shaxsiy ma'lumotlar hamda fuqarolarning huquqlarini himoya qilish mezonlariga rioya qilish, shuningdek mamlakatlararo axborot almashinuvi va xalqaro hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola darknet faoliyatini aniqlash va oldini olish bo'yicha axborotlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarining amaliy qo'llanilishi hamda ularni me'yoriy jihatdan tartibga solish bo'yicha mavjud yondashuvlarni tahlil qiladi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (30.04.2023).
2. Axborotlashtirish togrisidagi qonun. (11.12.2003).
3. Sun'iy intellekt texnologiyalarni 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash. (PQ-358; 14.10.2024).
4. Casey, E. (2011). *Digital Evidence and Computer Crime: Forensic Science, Computers and the Internet*. (raqamli forensika bo'yicha standart-daraja darslik).
5. Kshetri, N. (2010). *The Global Cybercrime Industry: Economic, Institutional and Strategic Perspectives*
6. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi (Jinoyat kodeksi) — (aniq nashr va so'nggi o'zgartirishlarni tekshirish tavsiya qilinadi).

7. O‘zbekiston Respublikasi Ma’muriy javobgarlik kodeksi — (onlayn targ‘ibot va noqonuniy kontentga nisbatan bandlar bo‘lsa, ularni tekshirish kerak).
8. Nasritdinov Azizxon Anvarovich “Jinoyat sababi va uni sodir etilishiga imkon bergan shart-sharoitlarning nazariy-huquqiy tahlili”, JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, Volume–67\_Issue-5\_December-2024 <https://scientific-jl.org/index.php/new>
9. Tadqiqiy maqolalar: “Detection of illicit drug markets on social media” va “Automated detection of illicit drug dealing in messenger apps” kabi mavzulardagi ilmiy maqolalar — universitetlar va kiberxavfsizlik konferensiyalarida chop etilgan.